

## Nr 697

Av fru Lewén-Eliasson och fru Hjelm-Wallén, *angående skolmiljön.*

(Lika lydande med motion nr 595 i Första kammaren)

I årets statsverksproposition, utbildningsdepartementet punkt D, uttalar departementschefen inledningsvis att »ett centralt mål för utbildningspolitiken är att öka jämlikheten i samhället».

Efterkrigstidens skolreformer har alla haft denna målsättning. Det har gällt att ge alla barn och ungdomar samma chans oavsett familjens sociala bakgrund, ekonomi och bostadsort. Men reformarbetet måste fortsätta för att bryta de tendenser till social selektion som fortfarande består inom utbildningssystemet. Den sociala bakgrunden har visat sig vara mer avgörande än individens begåvning för studieframgång och därmed studieväg och yrke.

Gustav Jonsson har i sina jämförande undersökningar av Skå-pojkar och vanliga Stockholmspojkar visat hur det sociala arvet slår igenom. Undersökningarna visar också att skolans former för att stödja de socialt belastade eleverna slår slint. Hälften av Skå-pojkarna har gått i specialklass, de flesta i observationsklass. De har varit störande i den vanliga klassen och därför hamnat i observationsklass. Det är en åtgärd som är mycket sällsynt för de vanliga Stockholmspojkar. Skå-pojkarna har också gått i hjälpklass, läsklass och fått enskild undervisning långt mera än de vanliga pojkar. Men ändå kom de att hamna på Skå.

Den totala förändringen av skolsystemets struktur har alltmera kommit att rikta uppmärksamheten på skolans inre arbete. Skolsamhället i dag är en spegelbild av samhället utanför skolan med alla dess spänningar. Bland de elever som har svårt att anpassa sig till skolans arbetsmönster återfinnes, som visats i Gustav Jonssons undersökningar, de som har en bristfällig hemmiljö och därför ringa stöd i sitt skolarbete. I linje med den nya skolans intentioner måste erbjudas ett särskilt stöd för den gruppen.

Det heter i den nya läroplanen för grundskolan: »En god omvårdnad om eleverna utgör underlaget för all skolans verksamhet. Varje elev skall kunna känna sig tillhöra skolans gemenskap, kunna påräkna dess stöd och vara föremål för dess omvårdnad. För att uppnå dessa mål krävs inte endast speciella elevvårdande åtgärder av skilda slag. De uppställda målen måste sätta sin prägel på skolans hela verksamhet och leda till att särskilda an-

strängningar görs för att stödja de elever som har det svårast i skolarbetet. Skolans elevvårdande uppgifter kan endast fullgöras genom samverkan med eleverna och mellan alla dem, som har erfarenhet av och ansvar för eleverna. Ett huvudansvar måste dock vila på klassföreståndare, skolledning och skolstyrelse.»

I statsverkspropositionen understrykes också att utformandet av en god skolmiljö är särskilt angeläget med hänsyn till de elever som har speciella svårigheter i skolan. Åtgärder i detta syfte måste ta sikte på att föra in och behålla elever med handikapp — av fysisk, psykisk eller social karaktär — i gemenskap med övriga elever. Enkla patentlösningar, som nu åter förs till torgs från skolreaktionära grupper, för att lösa uppkommande problem genom en segregerad skola måste tillbakavisas. Målsättningen måste vara att skapa en miljö som gör alla elever motiverade för skolarbetet.

Det är känt att man arbetar med dessa problem i både departementet och skolöverstyrelsen. Detta utredningsarbete har emellertid en mer generell inriktning mot hela skolsystemet. Den ökade insikten om föreliggande problem ger anledning till en komplettering av pågående utredningsarbete med särskilda studier inriktade på de svagpresterande, respektive underpresterande eleverna. Det behöver komma till stånd en probleminventering och en kartläggning av hur specialundervisningen fungerar. Pågående forskningsprojekt bör snarast få vägleda utvecklingsarbetet.

Nära sammanhängande med de pedagogiska frågorna för elever med handikapp eller anpassningsproblem är de rent skolsociala. Beaktansvärda ansträngningar göres från skolöverstyrelsen — främst genom SISK-gruppen — att finna de rätta formerna för samverkan i skolan och utvecklandet av skoldemokrati. Men man kan inte vänta sig att den vägen lösa samverkansproblemen för den elevgrupp som här åsyftas. Tyvärr kan man inte heller via en samarbetsnämnd nå erforderliga kontakter med här åsyftade hem. Föräldraföreningarna kan inte heller utnyttjas som kontaktled. Därför behövs särskilda insatser av uppsökande karaktär för att bygga upp en kontakt mellan skola och hem som kan ge eleven ett stöd i skolarbetet.

En viktig grupp att uppmärksamma i detta sammanhang är immigrantbarnen, som ofta får lida för att ingen kontakt etablerats mellan skolan och föräldrarna på grund av att dessa av språkliga skäl isolerar sig från skolan.

Det kan ifrågasättas om den nuvarande uppdelningen av arbetsuppgifterna på olika befattningshavare i skolan är den bästa. Vad gäller det fåtal elever som har uttalade anpassningssvårigheter måste eftersträvas ett närmare samarbete mellan skolan och samhällets andra organ såsom barnavårdsnämnd, socialnämnd etc.

För den större grupp elever som någon tid — kortare eller längre — är skoltrött eller har liknande problem måste finnas andra former för stöd. Givetvis önskar man en samverkan mellan alla hem och skolan, men det

är bara en mindre del av hemmen som har en kontinuerlig kontakt med skolan — ofta i omvänd proportion till det behov av kontakt som föreligger. En uppsökande verksamhet för att skapa kontakter torde höra till undantagen om det inte »hänt» något.

Det kan ifrågasättas om rektor, klassföreståndare och tillsynslärare med hänsyn till övriga uppgifter som åvilar dem skall ha huvudansvaret även för här beskrivna problem. En omfördelning av dessa skolsociala uppgifter till en mera fristående grupp befattningshavare borde prövas. I en sådan grupp kunde ingå för skolan helt nya befattningshavare, som har fastlagda kontakter med andra samhällsorgan och organisationer. Framgångsrika försök har gjorts att i skolan placera socialarbetare från barnvårdsnämnden för kurativa och sociala uppgifter. De s. k. skolvärdinnorna har också visat sig vara av värde.

Ett annat exempel är det arbete som fullgöres av elevvårdskonsulenter och internatföreståndare vid vissa skolor. En sådan ny arbetsgrupp i skolan kunde också vara centrum för kontakter med föräldrar, stimulera elevernas fritidsverksamhet, dela elevernas ansvar vid skolfester o. d. Olika organisationers medverkan i skolsamhället kunde likaså slussas den vägen.

Med hänvisning till vad sålunda anförts hemställas,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär att en expertgrupp med lekmannainflytande får i uppdrag

att kartlägga hur specialundervisningen fungerar,

att göra en inventering av olika elevgruppers situation i skolan, med särskilt beaktande av deras sociala förhållanden, samt

att framlägga förslag om hur skolan i nya former kan angripa anförda sociala problem.

Stockholm den 28 januari 1970

*Anna Lisa Lewén-Eliasson (s)*

*Lena Hjelm-Wallén (s)*